

УДК 63:001.(4777.83/.86)1919-1939pp.

Каденюк О. С.

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри права, професійної і соціально-гуманітарної освіти,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: akadenyuk@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2173-6055

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАНЬ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ НА ЗАСАДАХ ГРОМАДСЬКОЇ АГРОНОМІЇ (1919–1939 РР.)

Анотація

У статті проаналізовано основні ідеї становлення громадської агрономії та її практичне застосування, як суспільно-економічного явища в організації сільськогосподарського виробництва в період розвитку ринкової економіки в українських землях у складі Річі Посполитої після закінчення Першої світової війни. Доведено, що засади діяльності громадської агрономії з впровадження сільськогосподарських знань у Галичині зазначеного періоду формувались основі теоретичних досліджень, господарського досвіду і традицій громадсько-агрономічної практики. Об'єктом дослідження є теоретична агрономічна думка в Східній Галичині у міжвоєнний період, предметом – шляхи пошуку оптимальних засобів розширення і наблизення агрономічної діяльності до безпосередніх господарів. Зазначено, що важливе значення мала співпраця селянських господарств з громадськими діячами, подвижниками у справі поширення фахових сільськогосподарських знань на селі. Серед яких були Є. Храпливий, К. Мацієвич, В. Доманицький, який, зокрема, вважав своїм обов'язком знайомити галицьку українську громадськість із теорією та практикою громадської агрономії та допомагати реалізувати її завдання на західноукраїнських землях. Він співпрацював з сільськогосподарським товариством „Сільський господар” через листування, друкував статті в часописах, пересилав академічні доповіді на з'їзди, наради, конференції. Досліджено, що найважливішим фактором агрономічної допомоги селянству стало вироблення в умовах Річі Посполитої Польської теоретичних засад регіональної української національної економічної політики. Діячі, які успішно поєднували практичну і науково-пропагандистську діяльність, були західноукраїнські агрономи Ю. Павликовський, Є. Храпливий, А. Романенко. Ними робився наголос на проблеми у формуванні аграрної політики, змісту і значення громадсько-агрономічної діяльності, напрямках, методах і засобах агрономічної допомоги. Їх праці мали прикладний характер, ґрунтувались на аналізі, узагальненні, систематизації місцевого матеріалу та практичної роботи сільськогосподарських товариств Східної Галичини.

Ключові слова: Східна Галичина, селянство, громадські організації, сільськогосподарська освіта.

Вступ. Вивчення ефективності діяльності нових форм господарювання у сільському господарстві сучасної України неможливе без переосмислення досвіду попереднього століття. Історична ретроспектива покликана убезпечити суспільство від можливих прорахунків минулого та створити цілісну концепцію нового господарського розвитку. У цьому контексті, неocenенною за своїм надбанням виступає практика діяльності селянських господарств в Україні, зокрема Східної Галичини міжвоєнного періоду. Місці і ролі в цьому процесі шляхів та методів впровадження сільськогосподарських знань.

У зв'язку з цим зростає актуальність проблем інноваційного розвитку національної аграрної культури, організації масової агрономічної й економічної допомоги виробникам з метою їх реорганізації, формування та функціонування аграрного ринку, зміни технології управління агропромисловим комплексом через демократизацію, роздержавлення регулювання й обмеження наказово-адміністративних методів праці, запровадження державно-громадського сприяння розвитку сільського господарства і передачу визначених функцій регулювання інститутам громадянського суспільства.

Кризовий стан сільського господарства підвищує в суспільстві і наукових колах інтерес до соціально-економічних проблем, особливо до процесу формування ринкових відносин. Явища й процеси, що відбувались на терені України в минулому потребують у зв'язку з цим глибоких аналітичних і синтезованих оцінок. Зважаючи на те, що й на початку ХХІ століття завдання реформування аграрного сектору є надзвичайно актуальним для нашої держави, вивчення досвіду розробки проектів перетворень у даній сфері та втілення їх в життя, повинно бути вартим уваги не лише дослідників, а й відповідних державних структур. Це допоможе краще зрозуміти сутність тенденцій нинішнього розвитку сільського господарства України, дозволить уникнути попередніх помилок і прорахунків на сучасному етапі. На сьогоднішній день багато українських дослідників зробили вагомий внесок у вивчення окремих аспектів аграрної історії в Україні. Загальні особливості та окремі питання щодо стану сільського господарства в Східній Галичині вивчали В. Клапчук [7], Л. Радіонова [16], І. Завдська [5], О. Палилюлько [12], В. Футала [21], В. Терещенко [18], В. Виздрик [23]. Надавалась загальна характеристика сільського господарства у розрізі окремих напрямів рослинництва і тваринництва наведена у монографіях істориків, географів та економістів, а також сучасних польських вчених Й. Банського [23], М. Мазура [23], А. Вижанські [25], Б. Винара [1].

Джерельну базу дослідження складають статистичні матеріали, звіти фінансових та фіскальних служб; публікації у пресі; та довідники; архівні матеріали. В науковій літературі тема аграрного реформування початку ХХ століття в Україні ще не набула характеру окремого та цілісного вивчення зі своїми національними та історичними особливостями, з його специфікою селянського землеволодіння та особливостями аграрних відносин, переосмислення значення введення приватної власності на землю. В сучасних умовах реформування соціально-економічних відносин в аграрній сфері важливого значення у впровадженні сільськогосподарських знань набувають не тільки державні інституції, а й громадські організації. Тому досвід, набутий в організації та поширенні фахових знань в селянському середовищі Східної, залишається актуальним і на сьогодні.

Метою статті є дослідження діяльності громадських організацій у впровадженні та поширенні фахових знань серед західноукраїнського селянства, висвітлення теоретичного та практичного аспектів цієї діяльності.

Виклад основного матеріалу. Проблемою господарського життя міжвоєнного періоду в етнічних українських землях у Польській державі були низькі знання селян з усіх галузей сільськогосподарського виробництва та підприємництва. У зв'язку з цим наукову цінність і пізнавально-практичне значення має історія українського сільськогосподарського товариства «Сільський господар». Створене спільними зусиллями української інтелігенції та селянства Галичини, товариство стало виявом економічної самоорганізації та самооборони села, першою і єдиною громадською організацією, що впродовж кінця ХІХ – 30-х років ХХ ст. захищала інтереси українського селянства при формуванні та реалізації аграрної політики Австро-Угорської імперії та другої Речі Посполитої, започаткувала систематичну, планомірну агрономічну допомогу селянству, осередками якої стали гуртки і філії товариства. Завданням «Сільського господаря» було у формуванні селянина як самостійного, національно свідомого господаря не лише дорогою побільшення землі, а також передовсім через інтенсифікацію господарської галузі. Основною метою товариства були пошуки найбільш ефективних шляхів і методів розвитку громадсько-економічної діяльності й індустріального реформування сільського господарства залежно від його стану, зміни політичних і соціально-економічних умов праці. Спільна діяльність агрономів і селян у філіях і гуртках «Сільського господаря» сприяла капіталізації селянських господарств та виховувала фахово освіченого селянина-господаря, привчала його до самостійності та самодопомоги, розвивала господарсько-громадські зв'язки між селянами повіту і краю, вчила захищатися від економічно сильніших структур у сфері обміну, утверджувала національну і господарську свідомість, психологію і традиції, вчила бути господарем на своїй землі. Агрономи товариства зробили значний внесок у теорію і практику організації агрономічної допомоги населенню.

Домінуючим у громадсько-господарському житті галицької України стала економічна думка нової генерації громадських діячів, які очолили національно-політичний рух і роботу з економічної розбудови села. Засновниками цього руху на рубежі ХІХ початку ХХ сторіччя були Євген Олесницький, Кость Левицький, Теофіля Кормоша та ін. Згуртувавшись навколо товариства «Просвіта», яка об'єднувала своєю діяльністю культурне й економічне життя українців Галичини, вони взяли в свої руки координацію практичної громадсько-економічної праці, програмну організацію спілчанського руху, прагнули створити суцільну мережу просвітницько-економічних організацій. Зокрема, читальні товариства «Просвіта» створювали крамниці, позичкові каси, рільничо-господарські та промислові спілки.

Товариство «Просвіта» займалося агрономічною допомогою селянству. Перші українські агрономи, випускники Краківського університету інструктори товариства Василь Король, Олександр Гарасевич, Сидір Кузик, стипендіати «Просвіти» Микола Творидло і Григорій Стефурак як мандрівні вчителі за прикладом західноєвропейських країн навчали сучасних агротехнічних прийомів розмовами, викладами, на курсах, влаштуванням зразково-показових ділянок, сортових розплідників, фактично виконували роль крайових агрономів для селянських господарств. Спрямували на агрономічні студії до вищих навчальних закладів своїх стипендіатів [5]. Після відновлення польської держави, по закінченню Першої світової війни «Просвіта» намагалася отримати на «цілі рільництва і садівництва» державні та крайові субвенції від Міністерства сільського господарства, але на вимогу польських рільничих організацій Міністерство відмовило «Просвіті» у фінансуванні.

Засобом подолання негативних економічних тенденцій стала така форма самозахисту населення, як кооперативні спілки. Позитивним явищем в організації господарського життя селянства став союз молочарських кооперативів «Крайовий молочарський союз» у Стрию – технічний і торговельний центр кооперативного молочарства. Верховною установою української кооперації у Галичині став Крайовий ревізійний союз.

Незважаючи на ці зрушення, практична громадсько-економічна діяльність «Просвіти» і кооперативних союзів не впливала на господарську діяльність, не презентувала і не захищала інтересів селянства, не впливала на аграрну політику держави. Діяльність цих організацій не забезпечувала подолання технологічної відсталості сільського господарства. Провідники українського громадсько-економічного життя розуміли життєву необхідність для українського села – найбільш занедбаної ділянки суспільного і економічного життя, заснування дієвого українського товариства сільського господарства, яке займалося б організацією виробничого процесу селянських господарств та взяло б на себе агрономічну допомогу і захист прав селянина. Всі ці обставини призвели до утворення громадсько-господарської організації – «Сільський господар». Який під час Першої світової війни припинив свою діяльність, але після її закінчення відновився.

Фактичне відновлення праці «Сільського Господаря» відбулося у 1927, на що вплинули українські агрономи та допомога української кооперації, яка перебрала на себе фінансування «Сільського Господаря». Одним з най-

важливіших напрямків діяльності товариства було поширення та впровадження фахових знань сільськогосподарського виробництва. З цією метою організовувалися господарські школи. Такі школи передбачалося згідно до закону 1920 р. і розпорядження Міністерства сільського господарства 1923 р. створити у кожному повіті. Цих шкіл повинно було бути дві, це – нижчі господарські школи (жіноча та чоловіча), які фінансувалися за рахунок держбюджету на 25%, самоврядних організацій – на 25%, решта коштів під 3% річних кредитувалася державою. Діяльність цих повітових шкіл була підпорядкована органам місцевого самоврядування – повітовим аграрним комітетам. На польських етнічних землях до 1926 р. було засновано 105 повітових сільськогосподарських шкіл, на українських землях – жодної [10, арк. 7]. На навчання у Милованську школу у 1926 р. записався 21 учень [16, арк. 6]. Ця однорічна садівничо-рільнича школа була заснована в селі Милованні Товмацького повіту. Подібна школа домашнього господарства працювала в с. Угерцях Винявських Рудківського повіту. У Польській державі на початок 1926 р. готували спеціалістів 115 навчальних закладів, а в 1935 р. – уже 194, зокрема 5 вищих навчальних закладів, 12 середніх, 149 нижчих, 29 спеціальних [11, арк. 1]. На українських етнічних землях працювали 43 навчальні заклади (відповідно 1 – вищий навчальний заклад, 3 – середніх, 33 – нижчих і 6 спеціальних), але тільки 4 були з українською мовою навчання [11, арк. 14].

Польською владою на організацію сільськогосподарських освітніх закладів з українською мовою навчання коштів не виділяла. Кожна спроба заснування цих закладів, розглядалася «як політична і протидержавна акція» [5, арк. 17]. За відсутності державного фінансування для забезпечення необхідної фахової підготовки селян і національного змісту навчання українські сільськогосподарські школи засновувалися під патронатом українських громадських організацій. Товариство «Сільський господар» вважало своїм завданням допомагати українській молоді отримати ґрунтовну фахову освіту в національних сільськогосподарських школах: пропагувало важливість і необхідність освіти; засновувало власні школи; сприяло школам «Просвіти», «Рідної школи», «Маслосоюзу»; добивалося утворення державних закладів із українською мовою навчання; залучало селянську молодь на навчання.

У 1927 р. Перший з'їзд українських агрономів у своєму резюме акцентував увагу на те, що сільськогосподарське шкільництво є головним фактором господарської культури й ефективної практичної діяльності. Другий з'їзд українських агрономів (1928 р.) ухвалив рішення заснувати одну вищу, три середні, а також мережу нижчих повітових шкіл з українською мовою навчання. При секції сільськогосподарського шкільництва було обрано шкільний комітет у складі священника Й. Раковського, агрономів Є. Храпливого, Є. Брилинського, В. Доманицького. Планувалося створення відповідних комітетів при філіях товариства [15]. З'їзд подільських агрономів (1928 р.) у м. Копичинці Тернопільського воєводства постановив у кожному повіті заснувати хліборобську школу «Сільського господаря» [15, арк. 3].

У червні 1929 р. товариством «Рідна школа» у Львові була створена Центральна комісія з фахового шкільництва – дорадчого органу, куди увійшли представники українських громадських організацій: Ревізійного союзу кооперативів, «Рідної школи», Українського технічного товариства у Львові, товариств «Труд» і «Зоря», завданням якої було координувати працю українських організацій з розвитку національної фахової освіти через заснування та фінансування навчальних закладів, підбір педагогічних кадрів, контроль за навчальним процесом [13, арк. 1–2].

Українська громадськість і господарники розуміли, що покращення результативності сільськогосподарського виробництва необхідно відкриття українського сільськогосподарського вищого навчального закладу. Перші кроки до цього були зроблені у 1921–1926 рр., в період діяльності агрономічно-лісового факультету Львівської високої технічної школи, Української політехніки, утвореної на базі Вищих технічних курсів і технічного факультету при українському університеті у Львові. Навчання завершувалося отриманням відповідного свідоцтва, що дозволяло продовжити студії в закордонних вишах, у першу чергу в Українській господарській академії в Подєбрадах. Українська політехніка та Українська господарська академія підтримували тісні контакти з наукових і методичних проблем. Але влада негативно поставилася до намагань щодо легалізації українського закладу вищої освіти, тому заняття проводилися напівпідпільно і у 1926 р. остаточно завершилися [22, арк. 1–2].

У відповідь на це в листопаді 1926 р. правління «Сільського господаря» провело спеціальні наради з питання перенесення на українські землі Української Господарської Академії з Чехословаччини [2]. Але цього не відбулося польський уряд не дав на це згоду, тому було ухвалено: відкласти рішення на майбутнє.

Зважаючи на це, у вересні 1929 р. за ініціативою «Сільського господаря» проводилася організаційна робота з відкриття першого українського хліборобського конгресу у Львові. Завданням якого було визначати концепцію розвитку науки й освіти, проаналізувати стан та перспективи і проблеми розвитку аграрної культури на західноукраїнських землях. Нажаль, з фінансових проблем конгрес не відбувся. Тому для обговорення порядку денного пропонувалися статті В. Доманицького «Головні принципи організації української високої сільськогосподарської школи» і «Метод позаочного завдання в приміненні до аграрних наук» [4]. І тільки у травні 1932 р. Конгрес українських інженерів, врахував рекомендації В. Доманицького та обґрунтував принципи організації української вищої школи [6, с. 136].

Про необхідність сільськогосподарської освіти постійно обговорювалося у загальній і господарській пресі, спеціальній літературі, так Є. Храпливий у книзі «За наше хліборобське шкільництво» пропонував для заснування навчальних закладів під патронатом хліборобських організацій «Сільського господаря», «Центросоюзу» і «Маслосоюзу» використати їх земельні фундації [22].

Наступна спроба про заснування агрономічно-економічного вищого навчального закладу з українською мовою навчання, в контексті шкільної реформи, «Сільським господарем» відбулась у липні 1933 р. Це клопотання перед Міністерством освіти, уряд відхилив, мотивуючи відсутністю коштів [14, арк. 6].

Незважаючи на таке ставлення, до виробничих сільськогосподарських товариств останні намагалися підтримували зв'язки з українськими студентами агрономічно-лісового факультету Львівської політехніки, утвореного в 1919 р. із трирічної Дублянської академії та Львівської лісової школи. Про це свідчить те, що «Львівська політехніка, науковорільничі установи в Дублянах» готував фахівців не тільки для великих господарств, а вів підготовку агрономів-інструкторів для роботи як у державних органах, так і в сільськогосподарських товариствах і спілках. Щодо національного складу студентів школи, то українців навчалось у 1925 р. – 5% від загальної кількості, у 1930 р. – 26%, у 1934 р. – 15,8%, у 1939 р. – 21,6% [25, с. 171].

У жовтні 1928 р директор «Сільського господаря» Є. Храпливий став ініціатором зустрічі з членами гуртка студентів-аграрників при товаристві українських студентів «Основа» Львівської політехніки. З метою зацікавити студентів-аграрників громадською агрономією. Також діячі «Сільського господаря» виступали перед ними з лекціями. У 1937–1938 рр, студенти прослухали 11 лекцій, отримали 150 зл. позички [18, с. 32]. Упродовж 1936–1938 рр. секція агрономів-дублянців Товариства українських агрономів підтримувала українських студентів фінансово, вони отримали 150 зл. позички [11, арк. 32]. Бюджет формувался за рахунок членських внесків, допомоги громадських організацій і приватних осіб. Списки товариства включали 241 студента, з них студентів аграрно-лісового факультету – 70, аграрників – 40 [19, с. 306].

Правління товариства щороку організовувало свої членів виробничу практику у селянських господарствах. «Основа» була осередком наукового життя українського студентства Львівської політехніки. Тут проводились студії з визначення українською мовою технічної термінології, організації практики, науковими студіями, допомогою абітурієнтам, організації відпочинку студентів, велика увага приділялась громадській роботі серед селянства Галичини по пропагуванні та впровадженні інтенсивних форм господарювання. Селянські господарства в умовах ринково-індустріальної цивілізації залишалися традиційно відсталими за рівнем застосування техніки, досягнень науки. Українське селянство зуміло дещо пом'якшити тиск економічних проблем за рахунок самоорганізації і самозахисту. Кооперативні, громадські, політичні, релігійні, політичні, громадські організації Східної Галичини надали допомогу й розпочали послуги з надання агрономічної, економічної інформації, сприяли виходу на європейський ринок.

Висновки. Для досягнення мети у реформуванні сільського господарства України, важливо вивчити і переосмислити вітчизняний досвід аграрного господарювання і практичної агрономічної роботи, створення системи взаємодії державного регулювання, економічної діяльності представницької влади і господарської ініціативи кожного суб'єкта господарювання

Необхідність вивчення досвіду організації сільськогосподарських освітніх закладів як державних так і громадських організацій по ефективному впровадженню та поширенню фахових знань серед сільськогосподарських виробників, регулювання відносин в аграрній сфері щодо утворення, управління нових видів підприємницької діяльності в минулому, які вплинули на зміни в аграрних відносинах, вимагає чіткого вирішення багатьох практичних та теоретичних проблем в сільськогосподарській сфері економіки на сучасному етапі. Завдання реформування аграрного сектору, підготовки фахівців сільськогосподарського виробництва є надзвичайно актуальним для нашої держави, вивчення досвіду розробки проєктів перетворень у даній сфері та втілення їх в життя, повинно бути вартим уваги не лише дослідників, а й відповідних державних структур. Це допоможе краще зрозуміти сутність тенденцій нинішнього розвитку сільського господарства України, дозволить уникнути попередніх помилок і прорахунків.

Список використаних джерел

1. Винар Б. Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919-1964). Мюнхен : Українське історичне товариство, 1965. 264 с.
2. Добриловський М. Свято Подебрадської Академії 16.V.1922 – 16.V.1932. Подебради: вид. т-ва прихильників Української господарської академії. 1932. 42 с.
3. Доманицький В. Організація і знання – наш порятунок. *Ілюстрований господарський календар “Сільський господар” за звичайний рік 1931*. Львів, 1931. 3–7.
4. Доповіді та статті Центральний державний історичний архів України м. Львів (далі ЦДІА України м. Львів). Ф. 302. Оп. 1. Спр. 606. Арк. 55.
5. Завадська І., Каденюк О. Громадська агрономія в сільському господарстві Поділля в період реформування аграрних відносин кінця XIX – початку XX ст. *Гуржівські історичні читання*, Черкаси : НПУ 2009. С. 197–203.
6. Каденюк О.С. Аграрна історія України з найдавніших часів до сьогодення. Кам'янець-Подільський, 2018. 310 с.
7. Клапчук В.М. 1 Земельна власність та землекористування у Галичині XIX – першій третині XX ст. *Карпатський край*. 2016. № 8. С. 5–29.
8. Листи звернення до українських господарських і освітніх установ по питанню організації роботи 1938 р. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 426. 3 арк.
9. Матеріали загальних зборів товариства, проведених 21 квітня 1937 р. у Львові (протокол, доповіді, запрошення , повідомлення). ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 257. 109 арк.

10. Обіжники товариства за 1930 рік. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 50. 17 арк.
11. Обіжники за 1936 рік. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 63. 108 арк.
12. Палилюлько О. Діяльність громадсько-господарських товариств з поширення сільськогосподарських знань в Галичині (1919-1939 рр.) (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук, спеціальність 07.00.01.). Черкаси : НПУ. 2012. 18 с.
13. Проект правило внутрішнього розпорядку роботи комісії для професіонального шкільництва, складений товариством „Рідна школа” у Львові. 1929. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 11. 4 арк.
14. Протокол 39-го засідання Дирекції товариства від 27 жовтня 1933 р. по обговоренні справ господарсько-садівничої школи у м. Миловані. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 224. 7 арк.
15. Протокол наради І Подільського районного з'їзду агрономів, який відбувся у м. Терехів, 6-7 грудня, 1928 року. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 218. 3 арк.
16. Радіонова Л. А. Роль товариства «Сільський господар» у розвитку сільського господарства західно-українських земель (20–30-ті роки ХХ ст.) (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук, спеціальність: 08.01.04.). Київ, 2001, 25 с.
17. Статті Девесера Л., Лучемінської О., Романенка А. ЦДІА України м. Львів. Ф. 302. Оп. 1. Спр. 502. 45 арк. 3.
18. Терещенко В. Західноукраїнський кооперативний рух 20–30-х рр. ХХ ст. В сучасній вітчизняній історіографії. *Україна-Європа-Світ*, Львів, 2012. 290–295.
19. Токарський Ю. Дубляни: Історія аграрних студій. 1856-1946. Львів, 1947. 412 с.
20. Українська Господарська Академія в Подєбрадах та організації при ній. Історична довідка та звіт про діяльність академії за 1922 – 1931 рр. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 3795. Оп. 1. Спр. 128. 286 арк.
21. Футала В. Господарсько-кооперативний рух Західної України міжвоєнного періоду ХХ ст.: сучасні дослідження та інтерпретації. *Problems-of-humanities-History*. Тернопіль, 2011.
22. Храпливий Є. За наше хліборобське шкільництво. Львів: накладом т-ва «Сільськийгосподар», 1933. 46 с.
23. Bański J., Mazur M. A Review of Ownership Changes in the Agricultural Sector. In: *Transformation of Agricultural Sector in the Central and Eastern Europe after 1989. Warszawa Springer*, 2021. 19-27.
24. Vyzdryk V. Niektóre osobliwości rozwoju gospodarczego wsi w Galicji Wschodniej w latach 20-30 XX wieku. *Studia Orientalne*. 2014, 2 (6). 182-196.
25. Wyzanski A. Historia Polski w liczbach. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych, Tom II. Gospodarka, 2006. 695 s.

Kadeniuk O. S.

Doctor of Historical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Law, Professional and Social Sciences and Humanities Education,

Higher educational institution «Podillia State University»

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

E-mail: *akadenyuk@gmail.com*

ORCID: *0000-0002-2173-6055*

INTRODUCTION AND DISSEMINATION OF AGRICULTURAL KNOWLEDGE IN EASTERN GALICIA ON THE BASIS OF PUBLIC AGRONOMY (1919–1939)

Abstract

The article analyzes the main ideas of the formation of public agronomy as a socio-economic phenomenon in the organization of agricultural production during the development of the market economy in the Ukrainian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth after the end of the First World War. It is proved that the foundations of public agronomy activities for the implementation of agricultural knowledge in Galicia of this period were formed on the basis of theoretical research, economic experience and traditions of public agronomic practice. The object of the study is theoretical agronomic thought in Eastern Galicia in the interwar period, the subject is the ways to find optimal means of expanding and bringing agronomic activities closer to the direct owners. It is noted that the cooperation of peasant farms with public figures, ascetics in the dissemination of professional agricultural knowledge in the countryside was of great importance. Among them were E. Khraplyvyi, K. Matsievych, and V. Domanytskyi, who, in particular, considered it his duty to acquaint the Galician Ukrainian public with the theory and practice of public agronomy and to help implement its tasks in western Ukraine. He cooperated with the Agricultural Society “Sylhospodar” through correspondence, published articles in magazines, and sent academic reports to congresses, meetings, and conferences. It is proved that the most important factor in agronomic assistance to the peasantry was the development of theoretical foundations of regional Ukrainian national economic policy in the Polish-Lithuanian Commonwealth. The founders who successfully combined practical and scientific-propaganda activities were Western Ukrainian agronomists Y. Pavlykovsky, E. Khraplyvyi, and A. Romanenko. They emphasized the problems in the formation of agricultural policy, the content and importance of public agronomic activities, directions, methods and means of agronomic assistance. Their works were of an applied nature, based on the analysis, generalization, and systematization of local material and the practical work of agricultural societies in Eastern Galicia.

Key words: *Eastern Galicia, peasantry, public organizations, agricultural education.*

References

1. Vynar, B. (1965). *Materialy do istorii ekonomichnykh doslidiv na emihratsii (1919-1964) [Materials for the history of economic research in emigration (1919-1964)]* Miunkhen: Ukrainske istorichne tovarystvo, 264 s. [in Ukrainian].
2. Dobrylovskiy, M. (1932). *Sviato Podiebradskoi Akademii 16.V. 1922 – 16.V. 1932 [Celebration of the Poděbradska Academy 16.V. 1922 – 16.V. 1932]* Podiebrady: vyd. t-va prykhlynykiv Ukrainskoi hospodarskoi akademii. 1932. 42 s. [in Ukrainian].

3. Domanytskyi, V. (1931). Orhanizatsiia i znannia – nash poriatunok [Organisation and knowledge are our salvation]. *Iliustrovanyi hospodarskyi kalendar "Sil'skyi hospodar" za zvychaiyny rik 1931*. Lviv, 1931. s. 3–7 [in Ukrainian].
4. *Dopovidi ta statii*. [Reports and articles]. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy m. Lviv (dali TsDIA Ukrainy m. Lviv). F. 302. Op. 1. Spr. 606. Ark. 55 [in Ukrainian].
5. Zavad'ska, I., & Kadeniuk, O. (2009). Hromadska ahronomiia v sil'skomu hospodarstvi Podillia v period reformuvannia ahrarykh vidnosyn kintsia XIX–pochatku XX st. [Public agronomy in agriculture of Podillia during the period of reforming agrarian relations of the late nineteenth and early twentieth centuries]. *Hurzhiivski istorychni chytannia*, s. 197–203 [in Ukrainian].
6. Kadeniuk, O.S. (2018). *Ahrarna istoriia Ukrainy z naidavnishykh chasiv do sohodennia* [Agrarian history of Ukraine from ancient times to the presen]. Kamianets-Podil'skyi, 310 s. [in Ukrainian].
7. Klapchuk, V. M. (2016). Zemelna vlasnist ta zemlekorystuvannia u Halychyni XIX – pershoi tretyny XXs. [Land ownership and land use in Galicia in the XIX – first third of the XX century]. *Karpatskyi krai*. № 8. s. 5–29 [in Ukrainian].
8. *Lysty zvernennia do ukraïnskyykh hospodarskykh i osvitynykh ustanov po pytanniu orhanizatsii roboty. 1938 r.* [Letters of appeal to Ukrainian economic and educational institutions on the organisation of work. 1938]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 426.]. 3 ark. [in Ukrainian].
9. *Materialy zahalnykh zboriv tovarystva, provedenykh 21 kvitnia 1937 r. u Lvovi (protokol, dopovidi, zaproshennia , povidomlennia)* [Materials of the general meeting of the society held on 21 April 1937 in Lviv (minutes, reports, invitations, notices)]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 257. 109 ark. [in Ukrainian].
10. *Obizhnyky tovarystva za 1930 rik.* [The company's liabilities for 1930]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 5017 ark. [in Ukrainian].
11. *Obizhnyky za 1936 rik.* [Obizhnyky for 1936]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 63. 108 ark. [in Ukrainian].
12. Palyliulko, O. (2012). Diialnist hromadsko-hospodarskykh tovarystv z poshyrennia sil'skohospodarskykh znan v Halychyni (1919–1938rr.) [Activities of Public and Economic Societies for the Dissemination of Agricultural Knowledge in Galicia (1919–1938)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Cherkasy. 2012. 18 s. [in Ukrainian].
13. *Proekt pravylu vnutrishnoho rozporiadku roboty komisii dlia profesional'nogo shkilnytstva, skladeniy tovarystvom „Ridna shkola” u Lvovi 1929.* [Draft internal regulations of the commission for vocational schooling, drawn up by the Ridna Shkola Society in Lviv. 1929]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 11. 4 ark. [in Ukrainian].
14. *Protokol 39–ho zasidannia Dyreksii tovarystva vid 27 zhovnia 1932 r. po obhovoreni sprav hospodarsko-sadivnychoi shkoly u m. Mylovani. 1932* [Minutes of the 39th meeting of the Directorate of the Society of 27 October 1932 to discuss the affairs of the economic and gardening school in Milovan. 1932]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 224. 7 ark. [in Ukrainian].
15. *Protokol narady I Podil'skoho raionnoho z" Izdu ahronomiv, yakyi vidbuvsia u m. Terebovlia 6-7 1928 roku* [Minutes of the meeting of the First Podil District Congress of Agronomists held in Terebovlia on 6-7 July 1928]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 218. 3 ark. [in Ukrainian].
16. Rodionova, L. (2001). Rol tovarystva «Sil'skyi hospodar» u rozvytku sil'skoho hospodarstva zakhidno-ukraïnskyykh zemel (20–30-ti roky XX st.) *Extended abstract of candidate's thesis* Kyiv, 25 s. [in Ukrainian].
17. *Statti Devesera L., Lucheminskoi O., Romanenka A.* [Articles by Deveser L., Lucheminska O., Romanenko A.]. TsDIA Ukrainy m. Lviv. F. 302. Op. 1. Spr. 502. 45 ark. [in Ukrainian].
18. Tereshchenko, V. (2012). Zakhidnoukraïnskyi kooperatyvnyi rukh 20–30– kh rr. XX st. V suchasniï vitchyznia-nii istoriografii [The Western Ukrainian Cooperative Movement of the 20–30s of the XX century in the Modern National Historiography]. *Ukraina-Yevropa-Svit*, 290–295 [in Ukrainian].
19. Tokarskyi, Yu. (1946). *Dubliany: Istoriia ahrarynykh studii. 1856–1946* [Dubliany: History of agrarian studies. 1856–1946]. Lviv. 412 s. [in Ukrainian].
20. *Ukraïnska Hospodarska Akademiia v Podiebradakh. Istorychna dovidka ta zvit pro diialnist akademii za 1922 – 1931 rr.* [Ukrainian Economic Academy in Poděbrady and its organisations. Historical note and report on the Academy's activities for 1922–1931]. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i orhaniv upravlinnia Ukrainy F. 3795. Op. 1. Spr. 128. 286 ark. [in Ukrainian].
21. Futala, V. (2011). Hospodarsko-kooperatyvnyi rukh Zakhidnoi Ukrainy mizhvoiennoho periodu st.:suchasni doslidzhennia ta interpretatsii [Economic and Cooperative Movement of Western Ukraine in the Interwar Period of the Twentieth Century: Modern Research and Interpretation]. *Problems-of-humanities-History*. Ternopil. <https://www.researchgate.net/publication/379789523> [in Ukrainian].
22. Khraplyvyi, Ye. (1933). *Za nashe khliborobske shkilnytstvo* [For our agricultural schooling] Lviv: nakladom t-va "Sil'skyihospodar". 46 s. [in Ukrainian].
23. Bański, J. & Mazur, M. (2021). A Review of Ownership Changes in the Agricultural Sector. In: Transformation of Agricultural Sector in the Central and Eastern Europe after 1989. *Springer*, Cham. pp 19–27. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73766-5_3
24. Vyzdryk, V. (2014). Niektóre osobliwości rozwoju gospodarczego wsie w Galicji Wschodniej w latach 20–30 XX wieku. *Studia Orientalne*. Nr. 2 (6). 182–196 [in Polish].
25. Wyzanski, A. (2006). *Historia Polski w liczbach*. Warszawa : Zakład Wydawnictw Statystycznych, Tom II. Gospodarka. 695 s. [in Polish].